सत्यप्रवृत्ताश्च नराः क्रियाधर्म्मपरायणाः। ततो यज्ञाः प्रवर्त्तन्ते धर्म्माश्च विविधाः क्रियाः।
त्रेतायां भावसङ्कल्पाः क्रियादानफलोपगाः। प्रचलन्ति न वै धर्मात्तपोदानपरायणाः।
स्वधर्मस्थाः क्रियावन्तो नरास्त्रेतायुगेऽभवन्। द्वापरे च युगे धर्मो द्विभागो न प्रवर्त्तते। ११२५०
विष्णुर्व्वै पीततां याति चतुर्द्धा वेद एव च। ततोऽन्ये च चतुर्व्वेदा स्त्रिवेदाश्च तथा परे।
द्विवेदाश्चैकवेदाश्चाप्यनृचश्च तथा परे। एवं शास्त्रेषु भिन्नेषु बहुधा नीयते क्रिया।
तपोदानप्रवृत्ता च राजसी भवति प्रजा। एकवेदस्य चाज्ञानाद्वेदास्ते बहवः कृताः।
सत्त्वस्य चेह विभ्रंशात् सत्ये कश्चिदवस्थितः। सत्त्वात् प्रच्यवमानानां व्याधयो बहवोऽभवन्।
कामाश्चोपद्रवाश्चैव तदा वै दैवकारिताः। यैरर्द्यमानाः सुभृशं तपस्तप्यन्ति मानवाः। ११२५५
कामकामाः स्वर्गकामा यज्ञांस्तन्वन्ति चापरे। एवं द्वापरमासाद्य प्रजाः क्षीयन्त्यधर्म्मतः।
पादेनैकेन कौन्तेय धर्म्मः कलियुगे स्थितः। तामसं युगमासाद्य कृष्णो भवति केशवः।
वेदाचाराः प्रशाम्यन्ति धर्म्मयज्ञक्रियास्तथा। दृतयो व्याधयस्तन्द्री दोषाः क्रोधादयस्तथा।
उपद्रवाश्च वर्त्तन्ते आधयः क्षुद्भयं तथा। युगेष्वावर्त्तमानेषु धर्म्मो व्यावर्त्तते पुनः।
धर्म्मे व्यावर्त्तमानेतु लोको व्यावर्त्तते पुनः। लोके क्षीणे क्षयं यान्ति भावा लोकप्रवर्त्तकाः। ११२६०
युगक्षयकृता धर्म्माः प्रार्थनानि विकुर्व्वते। एतत् कलियुगं नाम अचिराद्यत् प्रवर्त्तते।
युगानुवर्त्तनन्त्वेतत् कुर्व्वन्ति विरजीविनः। यच्च ते मत्परिज्ञाने कौतूहलमरिन्दम।
अनर्थकेषु को भावः पुरुषस्य विजानतः। एतत्ते सर्व्वमाख्यातं यन्मां त्वं परिपृच्छसि।
युगसंख्यां महाबाहो स्वस्ति प्राप्नुहि गम्यतां।

इति श्रीमहाभारते आरण्यपर्व्वणि तीर्थयात्रापर्व्वणि हनूमद्भीमसंवादे एकोनपञ्चाशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ १४९ ॥

॥ भीमसेन उवाच ॥ पूर्व्वरूपमदृष्ट्वा ते न यास्यामि कथञ्चन। यदि तेऽहमनुग्राह्यो दर्शयात्मानमात्मना। ११२६५
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ एवमुक्तस्तु भीमेन स्मितं कृत्वा प्लवङ्गमः। तद्रूपं दर्शयामास यद्वै सागरलङ्घने।
भ्रातुः प्रियमभीप्सन् वै चकार सुमहद्वपुः। देहस्तस्य ततोऽतीव वर्द्धत्यायामविस्तरैः।
स द्रुमं कदलीखण्डं छादयन्नमितद्युतिः। गिरिशृङ्गमाक्रम्य तस्थौ तत्र च वानरः।
समुच्छ्रितमहाकायो द्वितीय इव पर्व्वतः। ताम्रचक्षुस्तीक्ष्णदंष्ट्रो भ्रुकुटीकुटिलाननः।
दीर्घलाङ्गूलमाविध्य दिशो व्याप्य स्थितः कपिः। तद्रूपं महदालक्ष्य भ्रातुः कौरवनन्दनः। ११२७०
विस्मिये तदा भीमो जहर्षे च पुनः पुनः। तमर्कमिव तेजोभिः सौवर्णमिव पर्व्वतं।
प्रदीप्तमिव चाकाशं दृष्ट्वा भीमो न्यमीलयत्। आबभाषे च हनुमान् भीमसेनं स्मयन्निव।
एतावदिह शक्तस्त्वं द्रष्टुं रूपं ममानघ। वर्द्धेऽहञ्चाप्यतो भूयो यावन्मे मनसि स्थितं।
भीम शत्रुषु चात्यर्थं वर्द्धते मूर्त्तिरोजसा ॥ वैशम्पायन उवाच ॥ तदद्भुतं महारौद्रं विन्ध्यपर्व्वतसन्निभं।
दृष्ट्वा हनूमतो वर्ष्म सम्भ्रान्तः पवनात्मजः। प्रत्युवाच ततो भीमः संप्रहृष्टतनूरुहः। ११२७५
कृताञ्जलिरदीनात्मा हनूमन्तमवस्थितं। दृष्टं प्रमाणं विपुलं शरीरस्यास्य ते विभो।